

forholdsvis fyldig historisk baggrund for beskrivelsen af de aktuelle spørgsmål, mens andre nøjes med en kort skitse. Det afgørende er imidlertid, at alle afsnittene giver god og lædig information om Sovjetunionen og de østeuropæiske lande. Hvert afsnit er forsynet med en litteraturliste, der godt kunne have været noget fyldigere.

Bogen er udsendt på et forlag med nær tilknytning til Socialistisk Folkeparti, og fælles for alle forfatterne er vistnok, at de på en eller anden måde opfatter sig som socialister – dog uden at være enige om, »hvilke værdier der er og bør være grundlæggende i et socialistisk system« (forordet). De er dog enige om, at Sovjetunionen og de østeuropæiske lande *er* socialistiske. Alt i alt repræsenterer den ny udgave et fremskridt på flere områder i forhold til 1978-udgaven. De nye forfattere har været en kvalitativ gevinst. Det introducerende afsnit om forskellige opfattelser af og forskningstilgange til studiet af Sovjetunionen og Østeuropa er strammere og mere afklaret end førsteudgavens. Den sovjetiske selvforståelse, der i så høj grad prægede afsnittet om Sovjetunionen, er vejet for en langt mere nuanceret og realistisk beskrivelse. Flere af forfatterne synes dog fortsat at tage det for givet, at marxismen-leninismen i sit væsen er demokratisk, og at det er »historiske byrder« og bureaukratisk træghed, som forhindrer demokratiet i at springe ud og økonomien i at fungere bedre. I den russisk/sovjetiske udvikling nævnes Februarrevolutionen slet ikke, ligesom Lenins betydning for udviklingen siden bolsjevikernes magtovertagelse mærkeligt nok lades uberørt.

Redaktørerne burde have ofret noget mere på korrekturlæsningen og indskærpet en klar og umisforståelig tegnsætning i alle afsnit. Som der er nu (s. 159), bliver en stakkels tjekkisk dame tilsyneladende kvalt efter Dubčeks forår!

Bent Jensen

SVEN TÄGIL (ed): *Regions in Upheaval. Ethnic Conflict and Political Mobilization*. Lund Studies in International History 22. Kristianstad, 1984. 314 s.

Sven Tägil, siden 1975 professor i empirisk konfliktforskning ved Lunds Universitets historiske institut, har fungeret som inspirator og rådgiver for en lang række projekter centreret omkring europæiske grænse- og nationalitetskonflikter. Denne seneste publikation præsenterer resultatet af et projekt vedrørende såkaldte etno-regionale konflikter, dvs. konflikter vedrørende en etnisk gruppes ret til at øve indflydelse på eller kontrollere udviklingen inden for et bestemt område eller sågar indenfor hele staten. Fremgangsmåden er komparativ, og den empiriske indsats har været koncentreret omkring konflikter på forskellige udviklingstrin. Bogen forsøger at kombinere en strukturel og en historisk arbejdsmåde, hvilket medfører, at man har måttet arbejde på et teoretisk »mellemdistance-niveau«. Altså ingen »grand theories«, men heller ikke traditionel historisk analyse. Målet var været generaliseringer med gyldighed for tidsmæssigt og geografisk begrænsede fænomener.

Regions in Upheaval består af fire case-studies med et langt konkluderende afsnit af Tägil selv. I »Varieties of Conflict Development: Ethnic Relations and Social Change in Belgium, Finland and Switzerland« fremhæver *Rune Johannsen*, at en regionalisering af etniske konflikter synes at skærpe disse, men også at folk ikke

nødvendigvis altid prioriterer deres etniske identitet højest, hvor der foreligger parallelle konflikter af f.eks. religiøs eller klasse-mæssig karakter. *Ralf Rönquist* undersøger i »Class versus Ethnicity. Societal Conflict and Political Mobilization: the Case of Scotland« de faktorer, som fører til politisk mobilisering af en territorielt afgrænset befolkning på grundlag af dens etniske identitet og konkluderer, at vel har der i lang tid bestået et udbredt ønske om en eller anden form for selvstyre i Skotland, men at dette ønske aldrig har været prioriteret særlig højt af befolkningen. *Kerstin Nyströms* hovedtese i »Regional Identity and Ethnic Conflict: Croatia's Dilemma« er, at i perioder med socio-økonomiske strukturændringer udkæmpes etniske konflikter uden afgørende ændringer i den etniske bevægelses målsætninger. Udvikling af nye målsætninger kræver en etableret socio-økonomisk struktur. Og endelig har *Marianne Jaanatza* virkelig vovet pelsen med sin artikel om »Ethnic Conflicts in Islamic Societies – Politization of Berbers in North Africa and Kurds in Iraq«. Forsigtigt antager hun, at en øget politisering af berberspørgsmålet i Marokko og Algeriet først og fremmest vil få karakter af krav om anerkendelse af disse staters berbiske oprindelse og karakter på lige fod med den officielle arabisk-islamiske identitet, mens de kurdiske bstræbelser i første række går på at opnå reel regional autonomi.

I sammenfatningen fastslår Tägil at alle grundlæggende udgangspunkter for dannelse af en etnisk identitet, dvs. sprog, religion osv., kan fungere som springbræt for identitetsdannende processer, idet flere ofte virker samtidig. Identifikation forudsætter kontakt med andre grupper og heraf følgende bevidsthed om egenindividualitet og deraf følgende afgrænsning i forhold til andre. Dette uanset om alternativet er attraktivt eller ej. Herimod kan man dog indvende, at et attraktivt alternativ netop ofte har ført til det stik modsatte, nemlig assimilering. Tägil anfører endvidere, at udsættes en etnisk gruppe for pres, øges dens integrationsgrad. Netop integrationen i gruppen er vigtig. Uden direkte at sige det, fastslår han, at udviklingsniveauet er meget afgørende, hvilket bl.a. forklarer kurdernes begrænsede succes i forsøget på at skabe en national identitet, som kan bygge bro over bestående samfundskløfter. Vigtig er naturligvis også forholdet mellem den etniske identifikation og tilknytningen til staten. En accept af den statslige identitet parallelt med gruppeidentiteten forudsætter, at staten accepterer gruppeidentiteten som legitim. Hvis grupperne i staten er vel integreret og klart afgrænset, vil den statslige identitet være lettere at acceptere. Hertil må siges, at dette så sandelig forudsætter, at der ikke er tale om indflydelse udefra, hvilket, som det ofte er sket, kan føre en ellers rimeligt integreret etnisk gruppe ud i åbenlys irredenta.

Efter Tägil udgør den etniske identifikation ikke i sig selv noget problem. Først når en gruppe føler sin stilling truet på et væsentligt punkt og reagerer imod en sådan reel eller indbildt trussel, politiseres den etniske identitet. Som regel er sådanne konflikter multidimensionale, omfattende spørgsmål som politisk og administrativ indflydelse, økonomisk magt, social stilling og kulturel status eller anseelse. Inden for denne type dimensioner er konflikter normalt af relativ karakter. En etnisk gruppe, der ønsker at ændre sin situation, befinder sig normalt i en »under-dog«-position, uden at dette behøver at være tilfældet på alle punkter eller for hele gruppens vedkommende. Mest konfliktlystne synes grupper med en profil ude af balance at være, f.eks. grupper, der er talmæssigt stærke, men har en lav status. Hvad endelig angår forholdet mellem etniske og andre samfundskonflikter kan etniske konflikter falde sammen med andre konflikter

eller konkurrere med dem helt eller delvist. Klare eksempler på et direkte sammenfald mellem etnisk tilhørsforhold og social stilling har de fire case-studies ikke fundet. Derimod viser de, at religiøse forskelle udgør en enorm hindring for gensidig forståelse mellem forskellige etniske grupper, mens omvendt en fælles religion kan virke dæmpende på den etniske konflikt. Tägil mener at kunne fastslå, at etniske tilhørsforhold bliver stadig vigtigere, hvilket ikke betyder, at etniske konflikter erstatter andre konflikter, men at førstnævnte har øget deres egen mobiliseringsevne.

Umiddelbart forekommer de valgte eksempler på etniske konflikter at være for forskellige. Dette skyldes vel det relativt høje ambitionsniveau, hvor man har søgt at dække så mange udviklingsmuligheder som praktisk muligt, men dermed også reduceret de enkelte eksemplers dokumentationsværdi. Det er således karakteristisk for Tägils ordvalg i konklusionen, at det er tilstrækkelig vagt til ikke at byde nogen angrebsflade, men til gengæld også for vagt til at leve op til problemstillingens ærgerrige målsætninger. Etniske og især etno-regionale konflikter hænger snævert sammen med nationalstatens udbredelse siden begyndelsen af det 19. årh. Denne spredning – for det meste i form af absurde fiktioner – til den tredje verden vil uden tvivl velsigne os med talrige nye konflikter i fremtiden. Tägil nævner ganske vist i indledningen, at selv i Europa er kun få af de såkaldte nationalstater etnisk homogene, men netop dette vigtige aspekt bliver ligesom glemt i konklusionen.

Regions in Upheaval kan ikke med rimelighed påstå at være nået frem til »mellemdistance«-generaliseringer. Projektets nytte ligger i fremhævelsen af netop de utallige specifikke omstændigheder og faktorer, som kan øve indflydelse på etniske konflikters udvikling. Selvfølgelig er der tale om en lang række fælles træk, men vil man fremsætte generelle teorier herom, vil det være hensigtsmæssigt at vælge eksempler, hvor komparationen ikke så meget tjener til netop at belyse forskelligheder, men sammenfald.

Carsten Mogensen